

Strumpor, mattor och ylle

– en industriell bransch som försvann

För ungefär tjugo år sedan fanns fortfarande verksamheter kvar i Karlstad med anknytning till en rätt omfattande industriell bransch: textilindustrin.

Globaliseringens effekter i form av lågprisimport slog ut det mesta av den svenska textilindustrin under 1970- och 80-talen, vilket naturligtvis också drabbade Karlstadsföretagen. Minnet av textilindustrin i Karlstad bleknar, men påfallande många av industrilokalerna finns fortfarande kvar i dag, men med andra användningsområden.

Fabrikerna vid Älvgatan

Längs Älvgatan fanns flera textilfabriker, vars fastigheter ännu står kvar. Värmlandsoperans lokaler i "Spinneriet" är väl mest kända. Där fanns Karlstads Spinneri & Väfveri AB. Bolaget var ett exempel på hur en norsk entreprenör startade verksamhet i Sverige. Gustav A. Devold, innehavare av Lilleströms Väfveri, bildade bolaget 1897 tillsammans med C.A. Lundborg från Stockholm. Gångmattor var den viktigaste produkten då.

I slutet av 1930-talet sysselsattes cirka 150 personer i fabriken. 1988 inleddes de sista personalminskningarna, och snart var en epok till ända. Ett kort stycke österut på Älvgatan finns Sjtöullsborg kvar. Där huserade Karlstads yllefabrik, som grundades 1884. Firman tillverkade huvudsakligen trikåvävnader, och sysselsatte cirka 400 personer strax före första världskriget. Den ingick i Sveriges förenade trikåfabriker, som kom att koncentrera all produktion till Borås 1931.

Trikåer och konfektion

Några år senare flyttade i stället Karlstads strå- och filthattfabrik in i de tomma lokalerna. Den firman grundades 1901, och sysselsatte fortfarande vid 1960-talets början 63 personer.

Rakt över Klarälven i lokaler som

PERSONALBILD från Klaraviks trikåfabrik. Bilden är tagen på 1920-talet.

Foto: KARLSTADGILLETTS BILDARKIV

i dag används som fackliga kontorslokaler låg Klaraviks trikåfabrik.

Firman grundades 1917, och tillverkade skjortor, underkläder, jumpers med mera. Knutet till verksamheten var Karlstads ångtvätt, som i slutet av 1930-talet var länetets största kemiska tvätt- och färgerianstalt. 1960 var 80 personer anställda vid trikåfabriken.

När verksamheten köptes upp av AB Värmlands trikåfabrik 1980, hade personalstyrkan halverats. De överflyttades till Värmlands trikåfabriks lokaler vid Sveagatan på Herrhagen. Lokalerna byggdes då om till bostäder. Värmlands trikåfabrik startades 1914 och engagerade genom åren kända Karlstadsnamn som Bresky, Felländer och Warholm.

På Herrhagen, i hörnet Herrhags-

gatan-Värmlandsgatan, fanns också AB B. Bergson & Söner. Firman hade verksamhet åren 1900-1968, och var en av landets största konfektionsfabriker för herr- och damkläder. Kvaliteten var i toppklass och varumärkena "Örnkläder" och "Eagle" var välkända långt utanför provinsen. Mer än 350 personer arbetade där vid andra världskrigets början.

Tagelspinneri

I tempelriddarhuset på Drottninggatan, som nu ombyggs till teater-scen, fanns under en tid Karlstads syfabrik. Firman existerade under åren 1929-1963. Tar man i stället en promenad längs vattnet mot Ströms-holm och Tormestad, står lokalerna kvar efter Karlstads tagelspinneri, Adolf Nyhlén AB. Nyhlén grundade 1904 Sveriges första tagelspinneri just i Karlstad, vilket visade sig vara en hållbar affärsidé under lång tid. Man lanserade 1929 det så kallade gummitaget "Hairlok", vilket fortfarande 1960 gav sysselsättning åt ett 40-tal personer. Då producerades även mattor, möbelytger, frotté och yllegarn under varumärket KSW. Det gav 140 jobb.

Rörelsen upphörde 1969 och övertogs av Torsmans plugg. Andra firmor som under kortare eller längre tider fanns i Karlstad var bland annat Svenska tagelspinneriet, Haga trikåfabrik, Nelsons skandinaviska strumpfabrik, Hattfabriken Special, Anderssons trikåfabrik, Karlstads madrassfabrik, Karlstads trikåfabrik (Stawe) och Trikåfabriken Borge.

1930 sysselsattes närmare 60 000 personer i textilbeldnadsindustrin i Sverige. Fortfarande 1970 uppgick antalet sysselsatta till nästan 50 000 personer, varav två tredjedelar var kvinnor. Liten uppmärksamhet har ägnats denna bransch, som både är exempel på en kvinnodominerad bransch samt en i de flesta fall stadskoncentrerad industri.

Liten uppmärksamhet har ägnats denna bransch, som både är exempel på en kvinnodominerad bransch samt en i de flesta fall stadskoncentrerad industri.

Ur både lokalt och regionalt perspektiv här i Värmland återstår mycket att göra för att öka kunskapen om textilindustrin.

En första trevande översikt gjordes 1995 av en projektgrupp från Industrifacket i Värmland, vars resultat gavs ut i skriften "TEKO-historik från Värmland". Den kan ses som en inventering av firmor som varit verksamma, och ger viss kronologi, men saknar en analys av de krafter som påverkade den värmländska textilindustrin.

Historien väntar på att utforskas

En genusinriktad undersökning av arbetskraften vid spinneriet har också resulterat i en C-uppsats vid Karlstads universitet, men får ses som en första lovvärd ansats. Utöver detta – intet! Källmaterial saknas inte, så där finns inget att skylla på. Stora arkiv finns i Värmlandsarkiv

från både spinneriet samt Klaraviks trikåfabrik, mindre material från strå- och filthattfabriken, Bergson & Söner samt Nelsons strumpfabrik. Arkivet efter Sveriges förenade trikåfabriker, i vilka Karlstads yllefabrik ingår, finns i Landsarkivet i Göteborg. Därtill skall läggas fackför-eningsarkiven från beklädnads- och textilarbetsför-bunden som finns i Folkrorelsernas arkiv för Värmland. Man ska heller inte glömma av alla de arkiv från handelsrörelser

som anknuter till textilbranschen: Ekelöf & Svensson, Haga garn- och trikåaffär, Nyströms klädeshandel, Levin Klein Efr. med flera. De finns alla i Värmlandsarkiv.

THOMAS KVARNBRATT
Värmlandsarkiv

Källor: Beskrivning över Karlstad med omnejd. Stockholm 1939. Industri 1971. (SCB)

Sjögren, Aline: Genusstrukturen i den kvinnodominerade industrin – mäns och kvinnors industriarbete på Karlstads Spinneri & Väfveri AB 1938. C-uppsats i historia, Karlstads universitet 2006.

Statistisk årsbok 1930 (SCB)
Teko-historik från Värmland. Karlstad 1995.

MODE. Ett exempel på dammodet 1932, hämtat ur en reklam-broschyr från Ekelöv & Svensson.